

КОМПОНЕНТНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Бодак І.В., аспірант

Луцький національний технічний університет

У роботі здійснено аналіз ринкового, соціального та екологічного компоненту стану продовольчої безпеки країни на базі теоретичних підходів науковців до розгляду даного поняття.

In the work accomplished analysis of marketing, social and environmental components of food security of the country on the basis of theoretical approaches of scientists to this concept.

Постановка проблеми. Аналізуючи різноманітні підходи науковців до трактування поняття продовольчої безпеки, ми прийшли до висновку, що вчені трактують дане питання з різних аспектів. Переважно акцентуючи увагу на одному із принципів продовольчої безпеки, тобто на фізичній доступності, економічній доступності чи якості продуктів харчування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В своїх працях Калетнік Г. М., Пчелянська Г. О., Ульяновченко О. В., Мезенцева Н. Б., Бойко В. І., Юрченко В. В., Урба С. І., Шлемко В. Т., Бінько І. Ф., Алтухов А. І., Вермель Д. П., Гордєєв А. В. трактують продовольчу безпеку, як забезпечення населення продуктами харчування, акцентуючи увагу на економічному аспекті продовольчого питання.

Наприклад, Калетнік Г. М. та Пчелянська Г. О. визначають продовольчу безпеку, як здатність економічної системи забезпечити внутрішній ринок продовольчими товарами та ресурсами в необхідному асортименті, в необхідній кількості й відповідній якості з урахуванням соціальної структури населення [1].

Лазеба Є. С., Щекович О. С., Абсава Л. О., Гошовська В. А. акцентують увагу на соціальному компоненті продовольчої безпеки. Так, Абсава Л. О. вважає, що сьогодні концепцію продовольчої безпеки необхідно розглядати з точки зору забезпечення достатнього рівня соціально-економічної стабільності в суспільстві. Тобто продовольча безпека - це відсутність соціальної напруги, що обумовлюється недостатнім (за різними параметрами) забезпеченням населення продовольством [2].

Постановка завдання. Основним завданням даної статті є характеристика ринкового, соціального та екологічного компонентів стану продовольчої безпеки та доведення актуальності та важливості саме компонентного підходу до трактування даного поняття.

Виклад основного матеріалу дослідження. На нашу думку, поняття продовольчої безпеки повинно розглядатись не окремо з різних аспектів, а комплексно, включаючи всі три компоненти стану продовольчої безпеки: ринковий, соціальний, екологічний. Такий підхід наголошує на цілісності системи продовольчої безпеки та акцентує однакову увагу на всіх трьох компонентах стану продовольчої безпеки (рис. 1). За ринковим компонентом стану продовольчої безпеки, увага акцентується на спроможності ринку надати пропозицію достатньої кількості та асортименту якісних продуктів харчування необхідних для забезпечення життєдіяльності населення в будь-який момент часу.



Рис. 1. Комплексний підхід до поняття продовольчої безпеки

Для даного компоненту стану продовольчої безпеки характерна достатня кількість та асортимент наявного на ринку продовольства. Важливий вплив на наявність достатньої кількості та асортименту продовольства на ринку здійснює рівень розвитку та збалансованість агропромислового комплексу. Як підтвердження важливості врахування даного аспекту, вчений Березін О.В. зазначає, що основою аграрного ринку є виробництво національними товаровиробниками достатньої кількості сільськогосподарської продукції, яке і є підґрунтям формування продовольчої безпеки держави [3]. Тобто, ринковий компонент стану продовольчої безпеки є важливим підґрунтям національної безпеки країни, оскільки перш за все на ринках повинна існувати пропозиція достатньої кількості та асортименту якісних продуктів харчування в будь-який момент часу.

Узагальнюючи теоретичний підхід в матеріал дослідження категорії продовольчої безпеки з використанням ринкового компоненту, приходимо до висновку, що науковці тлумачать його принаймні у двох значеннях: вузькому та широкому. У вузькому значенні увага акцентується переважно на ринковому компоненті, тобто спроможність держави за рахунок власного виробництва продовольчих товарів покривати внутрішні потреби в продовольстві незалежно від впливу будь-яких факторів. У широкому значенні продовольчу безпеку трактують, як здатність економічної системи забезпечити внутрішній ринок продовольчими товарами виробленими як в самій країні, так і за її межами в необхідній кількості й відповідній якості з урахуванням соціальної структури населення. Отже, ринковий компонент забезпечення стану продовольчої безпеки полягає у спроможності економіки країни, її агропромислового комплексу чи шляхом імпортування продовольства забезпечити ринок достатньою кількістю та асортиментом якісних продовольчих товарів.

На даний момент ми спостерігаємо таку ситуацію, що сучасний ринок продуктів пропонує широкий спектр продовольства вітчизняного та імпортного виробництва, але не всі категорії населення спроможні його придбати. Наприклад пенсіонери, безробітні та інші незахищені соціальні групи насе-

лення не володіють необхідними економічними ресурсами для забезпечення достатнього та якісного харчування з метою здійснення активної життєдіяльності. Така ситуація зумовлює відокремлення соціального компоненту даної проблеми в окрему складову.

В центрі соціального складового елементу стану продовольчої безпеки лежить спроможність населення придбати необхідне продовольство для всіх соціальних груп з метою забезпечення раціональних норм харчування за звичайних умов та в разі надзвичайних обставин на мінімальному рівні.

Відомі дослідники Конуей Г. і Барбера Е. висловили наступне твердження відносно країн, які розвиваються: продовольча безпека, визначена як постійне гарантування доступу населення до необхідної кількості продовольства для підтримки активного і здорового життя, стає незабезпеченою в країнах, які розвиваються, швидше через нестачу купівельної спроможності споживачів, ніж через нестійкість глобальної продовольчої безпеки [4].

За даними дослідження, проведеного урядом США в 2009 році серед 66 країн світу, складова вартості харчування в щомісячних витратах середнього українця становить 42,1 %, і за величиною цього показника Україна друга в Європі та четверта в світі, поступаючись Індонезії (43 %), Білорусі (43,2 %) й Азербайджану (46,9 %). Структура витрат населення на харчування опосередковано відображає рівень соціального благополуччя в країні, стверджують експерти. Чим більша частка витрат на їжу, тим бідніша держава. Таким чином, в ранг розвинених потрапляють країни, де витрати на харчування складають не більше 20 % заробітку. Згідно з результатами досліджень уряду США і Eurostat, більшість держав ЄС вкладаються в межі харчових витрат від 10 % до 22 % [5].

При неврахуванні соціального складового елементу стану продовольчої безпеки, наслідки даного процесу проявляться не лише в зменшенні кількості населенням країни, тривалості життя. Тому дослідження продовольчої безпеки з врахуванням соціального компоненту є актуальним.

На сьогоднішній день питання якості продуктів харчування набуло більшої актуальності, оскільки імпорتنі товари заповнили українські ринки. На жаль, імпорتنі продукти відзначаються своєю низькою якістю та спричиняють масові отруєння та хвороби. Даний підхід не втрачає своєї актуальності ще й тому, що значна територія нашої держави постраждала від аварії на Чорнобильській АС. Необхідно забезпечити населення продуктами харчування, які б виводили радіонукліди та продукцією багатою на вітаміни для ведення здорової життєдіяльності.

Сутність екологічного компонента продовольчої безпеки полягає в забезпеченні високої якості продовольства, тобто у нешкідливості продуктів харчування для населення (відсутності генно-модифікованих організмів, заборонених хімічних речовин).

Проблемою українського ринку продовольства є наявність великої кількості неякісних продуктів харчування у зв'язку з активним використанням генетично модифікованих організмів, хімічних речовин неорганічного походження, стимуляторів, ароматизаторів, штучних фарбників, вторинної переро-

бки продуктів термін придатності, яких закінчився. Дані речовини здійснюють негативний вплив на організм людини і не забезпечують її здорову життєдіяльність, вони є причинами виникнення різноманітних хвороб. Продукція низької якості бідна на вміст поживних речовин та багата на штучні хімікати. Оглуздин Н. С. вважає, що, "коли виробництво продуктів та їх зберігання не контролюється споживачами, то в ці продукти можуть бути додані добавки (консерванти, смакові присадки, фарбники), вживання яких у їжу може мати непередбачувані наслідки та впливати на стан здоров'я існуючого населення та наступних поколінь. Таким чином, в разі використання неякісної продукції, продукти харчування перетворюються з їжі у "зброю для геноциду" [6].

Низький рівень якості харчування населення негативно позначився на демографічній ситуації в Україні – зросла смертність населення та зменшилась народжуваність. З початку 90-х років Україна увійшла в смугу депопуляції, яка триває і до тепер [7]. Екологічний компонент стану продовольчої безпеки полягає в забезпеченні населення високоякісною продукцією, як однієї з головних складових суспільного добробуту населення. Якість продовольства впливає не лише на фізичний стан людини, але й на психологічний стан населення. Тому даний складовий елемент заслуговує неабиякої уваги зі сторони науковців, без якого стан продовольчої безпеки не буде досягнутий.

Висновки. Ми вважаємо, що продовольча безпека є таким завданням, виконання якого повинно вирішуватись комплексно. З врахуванням вищевикладеного, під продовольчою безпекою країни, на наш погляд, слід розуміти стабільне забезпечення населення продовольством на раціональному рівні за нормальних умов, і в разі надзвичайних ситуацій - на мінімальному, що включає: спроможність ринку надати пропозицію достатньої кількості якісних продуктів харчування, можливість придбати продовольство для всіх соціальних груп населення, забезпечення необхідної якості товарів.

Література:

1. Калетнік Г. М. Соціально-економічне становище населення та його вплив на формування продовольчої безпеки / Г. Калетнік, Г. Пчелянська // Економіка АПК. – 2011. – № 7. – С. 36 – 41.
2. Забезпечення продовольчої безпеки країни в умовах глобалізації: (підсумки 2-ї Міжнар. інтернет конф. «Проблеми формування нової економіки 21-го століття») [Електронний ресурс] / Абсавва Л. О. // Режим доступу: <http://www.confcontact.com/2009new/1-absava.php>.
3. Березін О. В. Взаємозв'язок соціально-економічної та продовольчої безпеки у формуванні відносин підприємств АПК / О. Березін, Л. Березіна // Економіка АПК. – 2011. – № 7. – С. 107.
4. Conway G. After the green revolution sustainable agriculture for development / G. Conway, E. Barbera // E.L. – 1990. – P.6.
5. Українці готові заощаджувати на життєво необхідному заради дорогих статусних покупок / [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://vkurse.ua/ua/analytics/ukraincy-gotovu-ekonomit-na-zhiznenno-neobkhodimom.html>.
6. Оглуздин Н. С. Продовольственная безопасность России [Электронный ресурс] / Н. Оглуздин // Режим доступу: <http://geopolitika.narod.ru/New/prod.htm>.
7. Курченко О. Б. Українське село: демографічна криза // Національна безпека: український вибір. – К., 2009. – РНБОУ ПНБ. – № 6(25). – С. 42– 57.

Рецензент – д. е. н., професор Вахович І. М.